

Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België

Uitgave 2013

Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België

Uitgave 2013

COLOFON

Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België

Uitgave 2013

Cette publication est également disponible en français sous le titre:
Le poids économique des institutions sans but lucratif en Belgique
Edition 2013

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21 te 1000 Brussel

AUTEUR

Marie Vander Donckt,
Departement Algemeen Statistiek
Nationale & Regionale rekeningen en conjunctuurenquêtes,
Nationale Bank van België
Catherine Rigo,
Departement Algemeen Statistiek
Nationale & Regionale rekeningen en conjunctuurenquêtes,
Nationale Bank van België

COÖRDINATIE VOOR DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING

Gerrit Rauws, Directeur
Benoît Fontaine, Adviseur
Anne Van Meerbeeck, projectverantwoordelijke
Delphine Saudoyer, Assistante

GRAFISCH CONCEPT

PuPiL

VORMGEVING

Tilt Factory

PRINT ON DEMAND

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid

VERTALING

Patrick De Rynck

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be

Een afdruk van deze elektronische publicatie kan gratis besteld worden via onze website www.kbs-frb.be, per e-mail op het adres publi@kbs-frb.be of via ons contactcentrum, tel. + 32 70 233 728, fax + 32 70 233 727.

De Stichting heeft geprobeerd om contact op te nemen met allen die copyright hebben op de illustraties in deze publicatie. Indien er foto's of illustraties werden afgedrukt zonder voorkennis van de rechthebbenden, dan kunnen ze zich wenden tot de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel.

Wettelijk depot :

D/2848/2013/06

ISBN-13 :

978-2-87212-702-3

EAN :

9782872127023

BESTELNUMMER :

3143

Met de steun van de Nationale Loterij

VOORWOORD

Dit rapport over het economische gewicht van de instellingen zonder winstoogmerk in België is een van de instrumenten van het Observatorium van het verenigingsleven dat de Koning Boudewijnstichting recent heeft opgericht. De missie van het Observatorium bestaat erin gegevens te verzamelen en tendensen af te leiden over de evolutie van de verenigingen in België.

Sinds 2004 publiceert de Nationale Bank van België een satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (de izw's). In de inleiding op dit rapport leest u wat er onder dat begrip 'instellingen zonder winstoogmerk' wordt verstaan. Hier wijzen we er graag op dat de satellietrekening is ontwikkeld volgens een internationale methodologie en dat alleen de organisaties erin zijn opgenomen die werken met gesalarieerde personeel en/of die jaarrekeningen bij de Balanscentrale neerleggen. Deze publicatie is ook de plaats om eraan te herinneren dat België, samen met Australië en Italië, tot de eerste drie landen behoort die sinds 2004 een satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk publiceren.

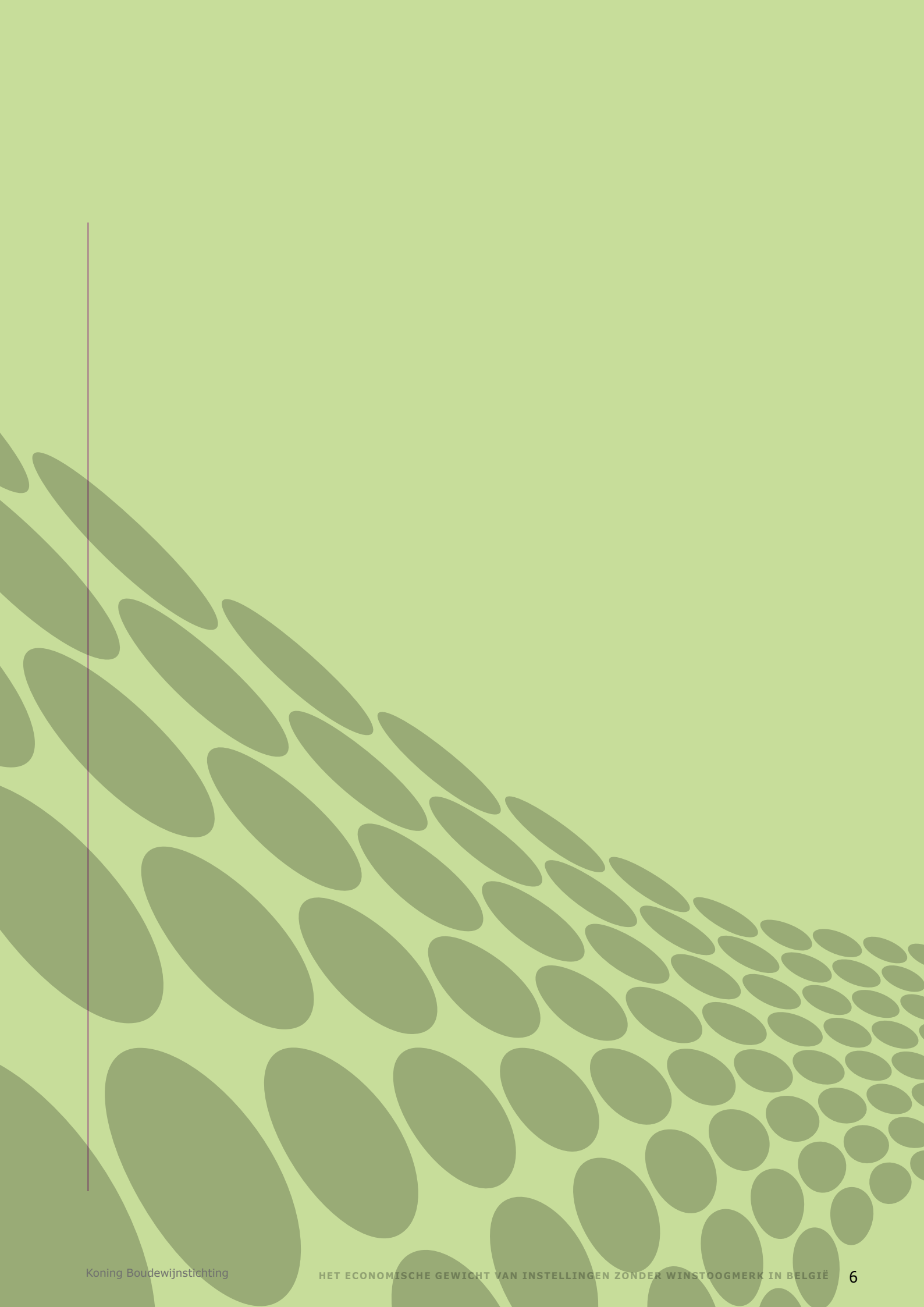
Dit rapport brengt een actualisering van de gegevens die de Koning Boudewijnstichting in 2011 heeft gepubliceerd. Het biedt een massa informatie over het economische gewicht van de izw's en over de evolutie in het aantal werknemers.

Er zijn dit jaar twee nieuwe aspecten: aan de ene kant is dat het gebruik van de rekeningen die de izw's neerleggen bij de Balanscentrale, en aan de andere kant zijn er nu ook gegevens per Gewest over de werkgelegenheid.

Duidelijk is alvast dat de bijdrage van de izw's aan het bruto binnenlands product belangrijk is en dat ze werkgelegenheid creëren. Dat houdt met name verband met de vergrijzing van de bevolking en met de schrijnende behoeften die er zijn wat steun aan de meest kwetsbaren in onze samenleving betreft.

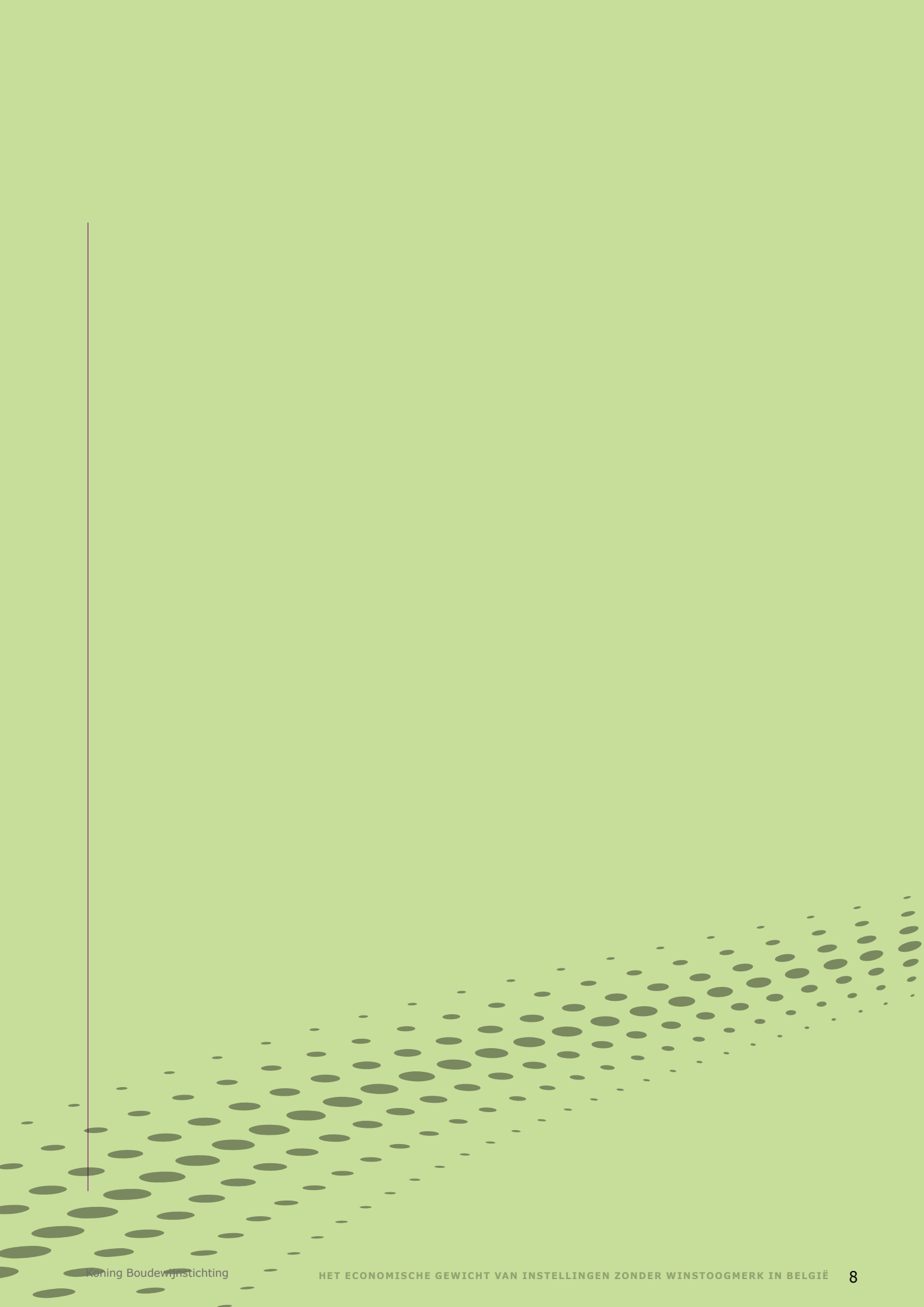
Dit rapport verschijnt in een partnerschap met de Nationale Bank van België. De Koning Boudewijnstichting hecht eraan in de eerste plaats de Nationale Bank te danken voor deze vruchtbare samenwerking. Zij dankt meer in het bijzonder de auteurs van het rapport: Marie Vander Donckt en Catherine Rigo, Departement Algemeen Statistiek, Nationale & regionale rekeningen en conjunctuurenquêtes, Nationale Bank van België, voor de kwaliteit, de nauwgezetheid en de leesbaarheid van hun werk.

Koning Boudewijnstichting
Mei 2013

INHOUD

COLOFON	4
VOORWOORD	5
SAMENVATTING	9
EXECUTIVE SUMMARY	11
INLEIDING	13
1. ALGEMEEN BEELD VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S	17
De plaats van de izw's in de economie (2010)	17
2. EEN MEER GEDETAILLEERDE ANALYSE	19
2.1 Het gewicht van de izw's per bedrijfstak	19
2.2 Bestedingen van de izw's	23
2.2.1 De lopende uitgaven van de izw's	23
2.2.2 De productiekosten van de izw's	24
2.2.3 De investeringsuitgaven van de izw's	26
2.3 Middelen van de izw's	26
2.3.1 Herkomst van de middelen van de izw's	26
2.3.2 De overheidsfinanciering van de izw's	27
2.4 Gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's	29
3. DE GEWESTELIJKE DIMENSIE VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S ..	33
BESLUIT	37
BIJLAGE	39
Afbakening van de activiteitengroepen	39

SAMENVATTING

De Nationale Bank van België (NBB) publiceert ten behoeve van het Instituut voor de Nationale Rekeningen een satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's), met daarin tal van economische gegevens over de sector. Deze studie brengt op een aantrekkelijke manier de kerninformatie uit deze statistieken, met heldere tabellen en grafieken. De periode beslaat de jaren 2009 en 2010.

In 2012 heeft het INR de satellietrekening van de izw's herzien en aanpassingen doorgevoerd, zowel wat de vorm als de berekeningsprocedures van bepaalde cijfergegevens betreft. De aanpassingen die het INR aanbracht, hadden in de eerste plaats tot doel een nieuwe informatiebron aan te boren: de jaarrekeningen die de verenigingen en stichtingen neerleggen bij de Balanscentrale van de NBB. Het gebruik hiervan betekent een verbetering van de kwaliteit en betrouwbaarheid van de statistieken i.v.m. de izw's in België. De populatie die door de satellietrekening van de izw's wordt gedekt omvat alle vzw's, de stichtingen, de bedienaars van de eredienst, de vakverenigingen en de werkgeversorganisaties, en ook de politieke partijen. Organisaties die onder controle van de overheid vallen zijn er niet in opgenomen. Bovendien – en dat heeft te maken met de beschikbare gegevens – worden alleen de izw's die over bezoldigde werknemers beschikken en/of hun jaarrekening bij de Balanscentrale neerleggen, in rekening gebracht.

De belangrijkste lessen uit het vorige rapport over de jaren 2000-2008 worden bevestigd. Zo blijkt dat de izw's een belangrijke actor blijven in het Belgische economische landschap, zowel wat hun bijdrage aan de nationale rijkdom betreft (meer dan 5%) als op het vlak van werkgelegenheid (11,9%). Dat laatste is een gevolg van een behoorlijk arbeidsintensieve productie. In 2010 neemt de tewerkstelling van de sector ook voortdurend toe, ondanks de slabakkende arbeidsmarkt. Uit de werkgelegenheidsgegevens per Gewest, die hier voor het eerst zijn opgenomen, blijkt dat het gewicht van de izw's in de economie iets groter is in het Vlaams Gewest.

De sector van de izw's omvat een brede waaier aan activiteiten, maar

zijn economische gewicht komt vooral van de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening'. Met een vergrijzende bevolking zouden beide bedrijfstakken de motor moeten worden van de toekomstige economische groei van de sector.

De bestedingen van de izw's worden gekenmerkt door het overwicht van de kostenpost 'bezoldigingen'.

De middelen van de izw's komen hoofdzakelijk van de inkomsten uit de verkoop van goederen en diensten, en van lopende overdrachten. Wat de herkomst van de middelen betreft, is het beeld enigszins heterogeen. In de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' bedraagt de overheidsfinanciering meer dan de helft van de totale middelen, terwijl ze in andere bedrijfstakken – zoals 'landbouw en industrie', 'diensten' – overwegend komen van de ondernemingen, izw's en het buitenland.

Deze publicatie valt onder de activiteiten van het Observatorium van het verenigingsleven dat onlangs door de Koning Boudewijnstichting werd opgericht. Het Observatorium staat in voor gegevensinzameling en een grotere transparantie van de sector.

EXECUTIVE SUMMARY

On behalf of the National Accounts Institute (NAI), the National Bank of Belgium (NBB) publishes a 'satellite account', a report on non-profit associations (NPAs), containing extensive economic data on the non-profit sector. This study, covering the period 2009-2010, extracts the main findings derived from these statistics and presents them in a readily understandable way, in clear figures and tables.

In 2012, the NAI changed the format of NPAs' satellite account and updated the procedures for calculating certain aggregates. The main purpose of the changes made by the NAI was to enable it to exploit a fresh source of information: annual accounts deposited at the NBB's Central Balance Sheet Office by associations and foundations. Drawing on this information provides better, more reliable statistics on NPAs in Belgium. The NPAs' satellite account covers all non-profit associations (with asbl/vzw status), foundations, religious bodies, trade unions, trade associations and political parties. Organisations controlled by public administrations do not fall into this category. What is more, for reasons to do with the availability of data, only NPAs with salaried staff and/or filling their annual accounts with the Central Balance Sheet Office of the National Bank.

The latest report confirms the main findings of its predecessor, which covered the period 2000-2008. Thus, it was evident that NPAs remain key players in the Belgian economic landscape, both with respect to their contribution to the nation's wealth (more than 5%) and on the employment front (11.9%). The latter figure reflects the labour-intensive nature of production in the non-profit sector. Despite the underwhelming labour market situation, the number of people employed by NPAs has continued to rise in 2010. Regional employment data, which are included in the report for the first time, indicate that NPAs have a slightly higher economic clout in Flanders.

The NPA sector spans a wide range of activities, but packs most of its economic punch in the domains of health and social action. Moreover, demographic ageing means these areas look set to be the drivers of the sector's future economic growth.

NPAs' expenditure is characterised by their high wage bills.

NPAs generate most of their revenue from sales of goods and services as well as from current transfers. The picture where the source of these resources is concerned is pretty heterogeneous. In the health and social action segments, public funding accounts for over half of all the relevant NPAs' resources, whereas in other domains – like agriculture and industry or services – most revenues stem from companies, local associations and overseas.

This publication is part of the activities of the Observatory for the non-profit sector recently set up by the King Baudouin Foundation to gather data and ensure optimal transparency within the sector.

INLEIDING

Sinds 2004 publiceert de Nationale Bank van België (NBB) ten behoeve van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) een satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's). Deze rekening is coherent met het centrale kader van de nationale rekeningen, meer in het bijzonder met de rekeningen van de sectoren, waarvan ze een soort afgeleid product is.

De satellietrekening bevat een aanzienlijke hoeveelheid informatie. De voorliggende publicatie wil daar de kern uithalen, die in perspectief plaatsen en op een heldere en aantrekkelijke manier voorstellen. Hieruit kan belangrijke informatie worden gepuurd, met name over de plaats van de izw's in het geheel van de Belgische economie.

In 2012 heeft het INR de satellietrekening van de izw's herzien en aanpassingen doorgevoerd, zowel wat de vorm als de berekeningsprocedures van bepaalde cijfergegevens betreft. De basisfilosofie en de methodologische uitgangspunten bleven daarbij onveranderd¹. Deze veranderingen hebben het INR ertoe aangezet een herwerkte en uitgebreide versie te publiceren van de satellietrekening van de izw's vanaf het jaar 2009. De voorliggende analyse concentreert zich dan ook op de referentieperiode 2009-2010. Voor een overzicht over een langere periode, wordt de lezer uitgenodigd de voorgaande publicatie te raadplegen (2000-2008)².

In het eerste deel van deze publicatie wordt een algemeen beeld geschetst van de sector van de izw's en zijn belang in België. In het tweede deel volgt een meer gedetailleerde analyse. Het gewicht van de diverse bedrijfstakken wordt bekeken, net als de structuur van de bestedingen en de middelen van de izw's. Vervolgens gaan we na welke

1 De aanpassingen die het INR aanbracht, hadden in de eerste plaats tot doel een nieuwe informatiebron aan te boren: de jaarrekeningen die de verenigingen en stichtingen neerleggen bij de Balanscentrale van de NBB. Het gebruik hiervan betekent een verbetering van de kwaliteit en betrouwbaarheid van de statistieken i.v.m. de izw's in België. Voor meer details over de methode die het INR gebruikte om de satellietrekening van de izw's samen te stellen, verwijzen we naar het online beschikbare document "Nieuwe versie van de satellietrekening van de izw's" (zie www.nbb.be).

2 "Het economisch gewicht van verenigingen in België. Kwantitatieve analyse", Koning Boudewijnstichting, Brussel, maart 2011. Door de aanpassingen van de bronnen en de methodieken bij de uitwerking van de satellietrekening van de izw's 2009-2010 is de grootste voorzichtigheid geboden wat de vergelijkbaarheid betreft van de resultaten uit het huidige rapport met de gegevens die eerder werden gepubliceerd over de jaren vóór 2009.

rol de izw's op de arbeidsmarkt spelen. Het laatste deel is gewijd aan de gewestelijke dimensie van de sector van de izw's: het INR publiceerde in 2012 voor het eerst basisstatistieken over de izw's die zijn uitgesplitst over de drie gewesten van België.

In het vervolg van deze tekst gebruiken we de begrippen 'izw', 'verenigingen', 'organisaties' en 'verenigingssector' door elkaar om het geheel aan te duiden van de organismen die in de satellietrekening zijn opgenomen. Men moet daarbij blijven bedenken dat de aard van de entiteiten die zijn opgenomen in de satellietrekening nauwgezet is omschreven (zie in dit verband de kadertekst). De populatie van de izw's die door de satellietrekening wordt gedekt, mag bijvoorbeeld niet worden gelijkgesteld met meer omvattende begrippen, zoals 'de non-profitsector' (die ook de openbare diensten omvat) of 'de sociale economie' (waarin ook organisaties zijn opgenomen zoals bepaalde coöperatieven, de ziekenfondsen en de vennootschappen met een sociaal doel die niet strikt het niet-winstgevende doel huldigen dat voor izw's per definitie wél van toepassing is).

Bovendien – en dat heeft dan weer te maken met de beschikbaarheid van gegevens – wordt in de populatie van de satellietrekening alleen rekening gehouden met izw's die gesalarieerde werknemers tewerkstellen en/of hun jaarrekening neerleggen bij de Balanscentrale. De plaats van het verenigingsleven in de economie wordt dan ook per definitie onderschat: de satellietrekening van de izw's meet namelijk niet de activiteit van kleinschalige verenigingen die te danken is aan het werk van vrijwilligers.

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk? (een korte omschrijving*)

Satellietrekening: het concept

Het centrale kader van de nationale rekeningen geeft geen antwoord op alle vragen. Men vindt er statistische informatie die volgens een duidelijk omschreven schema wordt gepresenteerd, maar dat schema blijkt in sommige gevallen niet geschikt te zijn om een welbepaalde economische realiteit te vatten. Vandaar het idee om meer specifieke informatie die in de nationale rekeningen vervat zit, te presenteren in de vorm van satellietrekeningen. De draagwijdte en de onderverdeling daarvan kunnen wisselen, naargelang van de materie waarover ze verslag uitbrengen.

** In het basisdocument uit 2004 "De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk" (online beschikbaar via www.nbb.be) vindt de lezer meer gedetailleerde informatie over de volgende thema's:*

- de wijze waarop men in de nationale rekeningen verenigingen verwerkt;*
- het doel van de instelling van een satellietrekening van de izw's;*
- de populatie die de satellietrekening van de izw's op het oog heeft.*

Een meer volledige beschrijving van de methodologie die wordt gebruikt om de cijfergegevens in de satellietrekening van de izw's samen te stellen, vindt men in de publicatie van het INR "De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2009-2010", Brussel, december 2012.

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's)

De nationale rekeningen houden dus nogal wat beperkingen in die een correct begrip van de economische stromen bij de totale populatie van de izw's in de weg staan. Om dat euvel te verhelpen, hebben de internationale en Europese instanties aanbevolen een satellietrekening op te stellen. De grondbeginselen daarvan staan te lezen in het Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts (United Nations, New York, 2003).

Het belangrijkste nadeel van het centrale kader van de nationale rekeningen is dat de izw's er niet in een afzonderlijk sector worden samengebracht. Ze zijn er verspreid over diverse institutionele sectoren, op basis van criteria zoals de aard van hun middelen, en het feit of er al dan niet financiering of controle door de overheid is. Het leek dan ook nuttig om deze entiteiten apart te nemen en samen te brengen in één specifieke rekening: de satellietrekening van de izw's.

De toepassing van de criteria die Eurostat naar voren schuift om de izw's te definiëren, heeft er in België toe geleid dat de satellietrekening het geheel van verenigingen dekt: de verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's), de internationale verenigingen zonder winstoogmerk (ivzw's), de bedienaars van de eredienst, de vakverenigingen en politieke partijen (feitelijke verenigingen), de stichtingen en de werkgeversorganisaties. Vanwege de onbeschikbaarheid van gegevens voor de andere werden alleen de organisaties met bezoldigd personeel in rekening gebracht en/of die hun jaarrekeningen neerleggen bij de Balanscentrale. We merken hierbij nog op dat de gesubsidieerde schoolinstellingen van het vrije net niet in de satellietrekening zijn opgenomen, net als alle izw's die door de administratie worden gecontroleerd.

1. ALGEMEEN BEELD VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S

De plaats van de izw's in de economie (2010)

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk omvat voor 2010 ongeveer 18 700 organisaties die volgens de nomenclatuur van de nationale rekeningen ongeveer gelijk verdeeld zijn over de sector van de niet-financiële vennootschappen en die van de izw's ten behoeve van de huishoudens. Tabel 1 geeft aan dat de productie van de izw's op 33,7 miljard euro komt, of 4,5% van de totale productie van de Belgische economie. Deze productieactiviteit leverde een bruto toegevoegde waarde op van bijna 20 miljard euro, wat de bijdrage van het verenigingsleven aan het bruto binnenlands product (bbp) op zowat 5,5% brengt. De investeringen van de izw's worden geschat op 2,5 miljard euro in 2010, of 3,6% van alle investeringen in België. Wat de bezoldiging van gesalarieerde werknemers betreft, en meer nog wat gesalarieerde werkgelegenheid betreft, is het gewicht van de izw's in de Belgische economie nog groter: met 446 500 gesalarieerde werknemers in 2010 bedraagt het aandeel van de izw's in de totale gesalarieerde werkgelegenheid in de Belgische economie 11,9% en vertegenwoordigt het 9,6% van de loonmassa in de Belgische economie.

Tabel 1 – Kerncijfers van de izw's

	2010
Aantal izw's binnen de satellietrekening	18 731
Entiteiten (izw's) ondergebracht in de sector van de niet-financiële vennootschappen*	9 749
Entiteiten gerangschikt bij de izw's ten behoeve van de huishoudens*	8 982
Productie	
<i>Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)</i>	33 706
Percentage in de totale economische productie	4,5%
Bruto toegevoegde waarde	
<i>Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)</i>	19 712
Percentage van de totale bruto toegevoegde waarde	6,2%
Percentage van het bbp	5,5%
Investeringen	
<i>Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)</i>	2 537
Percentage van het totaal aan investeringen in de economie	3,6%
Loonmassa	
<i>Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)</i>	17 511
Percentage van de totale loonmassa in de economie	9,6%
Gesalarieerde werkgelegenheid	
In duizenden personen	446,5
Percentage van de binnenlandse gesalarieerde werkgelegenheid	11,9%

Bron: INR

* In de nationale rekeningen zijn de sector van de vennootschappen en die van de izw's ten behoeve van de huishoudens erkende en duidelijk omschreven sectoren. Dankzij de satellietrekening van de izw's kan men dus binnen één populatie entiteiten bijeenbrengen die in de nationale rekeningen in diverse sectoren zijn opgenomen.

Uit deze cijfers blijkt dat het gebruik van de gegevens uit de jaarrekeningen die verenigingen en stichtingen neerleggen, geenszins het algemene beeld van de verenigingssector verandert zoals dat eerder door het INR is geschetst en in zijn publicaties beschreven. Ze bevestigen dat de sector van de izw's een belangrijke werkgever is in het Belgische economische landschap, terwijl de bijdrage aan het bbp en aan de investeringen in vergelijking daarmee kleiner is. Door de aard van zijn activiteiten is de sector van de izw's minder kapitaalintensief³ in vergelijking met de meer 'traditionele' ondernemingen en biedt een relatief belangrijke werkgelegenheid. Daar komt nog bij dat het aandeel van de izw's in de werkgelegenheid alleen wordt afgemeten aan de gesalarieerde werkgelegenheid, terwijl ook zelfstandigen bijdragen aan het bbp. Daarom wekt het geen verbazing dat het aandeel van de izw's in de economie gevoelig groter is wat gesalarieerde werkgelegenheid betreft dan wat betreft hun bijdrage aan het creëren van toegevoegde waarde.

³ De kapitaalintensiteit meet het belang van kapitaal ten opzichte van arbeid in het productieproces.

2. EEN MEER GEDETAILLEERDE ANALYSE

2.1 Het gewicht van de izw's per bedrijfstak

Izw's zijn op heel uiteenlopende domeinen actief. Op basis van de Nace-BEL-nomenclatuur komen de izw's uit de satellietrekening voor in zeven groepen met de volgende hoofdactiviteiten: 'landbouw en industrie', 'diensten', 'onderwijs', 'menselijke gezondheidszorg', 'maatschappelijke dienstverlening', 'kunsten, amusement en recreatie' en 'overige diensten'⁴. Een meer gedetailleerde beschrijving van deze groepen is opgenomen in de bijlage aan het eind van deze publicatie.

Grafiek 2 toont aan dat in 2010 de bedrijfstak 'overige diensten' de belangrijkste was waarin de verenigingssector actief was: hij is goed voor 37% van het totale **aantal** izw's in de satellietrekening. De belangrijkste tak binnen deze groep is Nace-BEL 94A, zijnde 'verenigingen'. Daar horen vakbonden, politieke partijen en beroepsverenigingen bij als meest sprekende voorbeelden, maar ook religieuze organisaties, jeugdverenigingen, organisaties en bewegingen voor volwassenen, organisaties actief in de gezondheidspreventie, milieu- en mobiliteitsverenigingen enz.

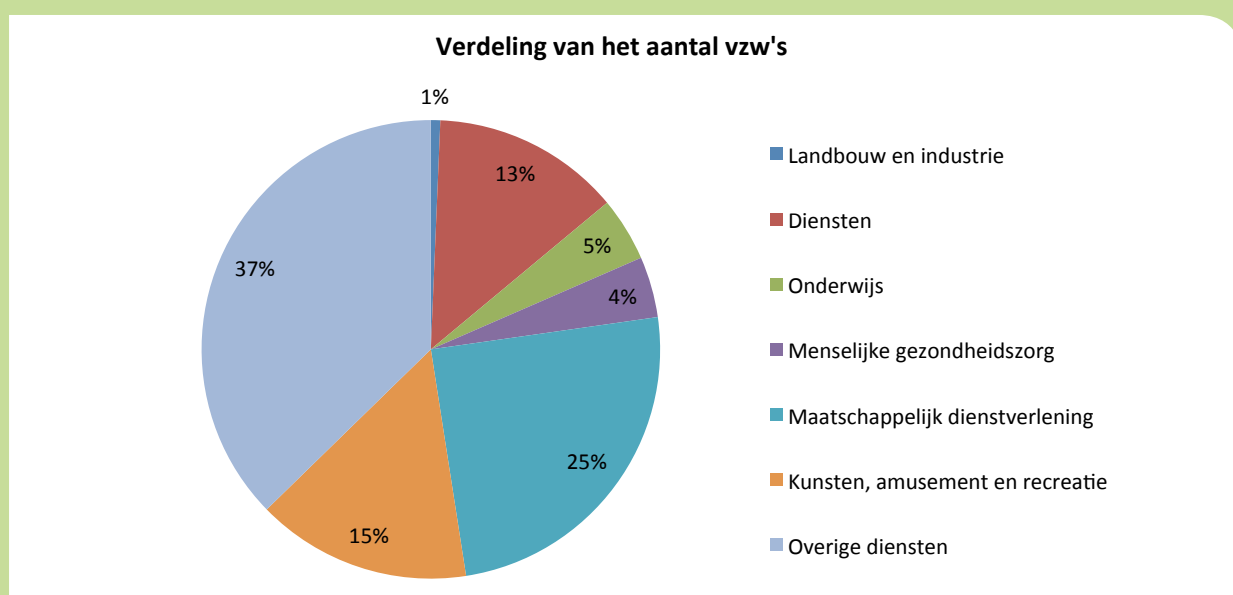
Met 25% van het totale aantal izw's komt de bedrijfstak 'maatschappelijke dienstverlening' op de tweede plaats. Hier worden twee subcategorieën van izw's onderscheiden, afhankelijk van de vraag of ze in het kader van hun belangrijkste activiteit al dan niet huisvesting aanbieden. Bij de izw's die actief zijn in 'maatschappelijke dienstverlening met huisvesting', moeten we denken aan woon- en zorgcentra, residentiële diensten voor personen met een beperking, opvanghuizen voor mensen in moeilijkheden... Izw's in de subcategorie 'maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting' zijn bijvoorbeeld opvangcentra voor mensen in moeilijkheden, hulpdiensten voor vluchtelingen, verenigingen die ouderen en zieke mensen bezoeken en organisaties met een specifieke competentie, zoals het Rode Kruis en Artsen zonder Grenzen.

⁴ De INR uitgave voor 2012 van de satellietrekening van de izw's gebruikte voor de indeling van de activiteiten voor het eerst de aangepaste nomenclatuur (NACE Rev 2), in overeenstemming met het centrale kader van de nationale rekeningen. De omzetting naar deze nieuwe nomenclatuur leidt mogelijk tot veranderingen in de reikwijdte van de zeven bedrijfstakken in de huidige analyse, in vergelijking met de bedrijfstakken die in de uitgave voor 2011 van dit rapport werden gebruikt. Deze aanpassing in de nomenclatuur van de bedrijfstakken moet de lezer aanzetten tot voorzichtigheid bij elke vergelijking met de resultaten die voordien door het INR werden gepubliceerd.

De top drie van de bedrijfstakken die het meest vertegenwoordigd zijn bij de izw's wordt vervolledigd door 'kunsten, amusement en recreatie', met 15%. De overige 23% van de izw's is verdeeld over de bedrijfstakken 'diensten' (handel, horeca, transport en immobiëlen, goed voor 13%), 'onderwijs' (5%)⁵, 'menselijke gezondheidszorg' (4%) en 'landbouw en industrie' (1%).

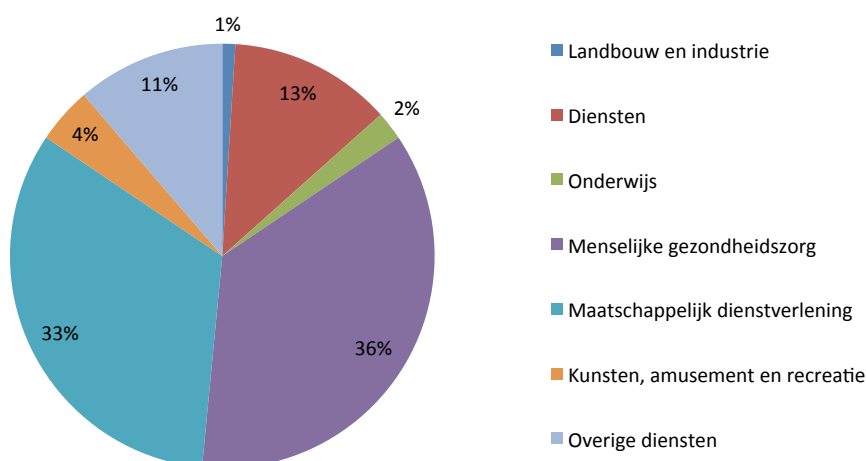
De analyse van het soort activiteiten dat de izw's beoefenen, kan ook benaderd worden via de verdeling van de **toegevoegde waarde** over de bedrijfstakken. Het beeld dat dan naar voren komt, verschilt grondig van wat hierboven wordt geschetst op grond van het aantal. De izw's in de menselijke gezondheidszorg dragen voor 36% bij aan de totale toegevoegde waarde van de sector van de izw's, terwijl ze maar 4% uitmaken van de organisaties die in de satellietrekening van de izw's zijn opgenomen. De izw's uit de bedrijfstakken 'maatschappelijke dienstverlening' en 'diensten' behouden hun belangrijke plaats ook wat toegevoegde waarde betreft (respectievelijk 33% en 13%). Het gewicht van de izw's uit de tak 'overige diensten' bedraagt daarentegen slechts 11% wat toegevoegde waarde betreft, duidelijk minder dan het percentage dat ze qua aantal izw's behalen.

Grafiek 1- Bedrijfstakken van de izw's in 2010^(*)

⁵ We merken hierbij op dat de schoolinstellingen uit het vrije net, die een vzw-vorm kunnen hebben, niet zijn opgenomen in de satellietrekening van de izw's.

Verdeling van de toegevoegde waarde van de izw's

Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

Deze ongelijkheid tussen de bedrijfstakken naargelang van de gekozen indicator (aantal izw's of toegevoegde waarde) heeft te maken met het feit dat de gemiddelde grootte van izw's sterk verschilt naargelang van hun bedrijfstak (tabel 2). Zo beïnvloedt het opnemen van de ziekenhuizen met een vzw-statuut in de populatie de gemiddelde grootte van de izw's in de tak 'menselijke gezondheidszorg'. De bruto toegevoegde waarde van een izw die in dit domein actief is, bedraagt dan ook bijna 9 miljoen euro in 2010, tegenover ongeveer 1 miljoen euro voor izw's uit alle andere bedrijfstakken samen. Aan het andere eind van het spectrum zijn er de izw's die actief zijn in 'kunsten, amusement en recreatie' of in 'overige diensten': zij zijn het kleinst, met een bruto toegevoegde waarde die per entiteit ergens rond de 300.000 euro ligt.

Tabel 2 – Gemiddelde grootte van de izw's per bedrijfstak in 2010(*)

Bedrijfstakken	Aantal izw's (entiteiten)	Totale bruto toegevoegde waarde (miljoenen euro)	Gemiddelde bruto toegevoegde waarde per izw (duizenden euro)
Landbouw en industrie	124	194	1 568
Diensten	2 490	2 448	983
Onderwijs	844	430	509
Menselijke gezondheidszorg	803	7 084	8 822
Maatschappelijke dienstverlening	4 644	6 485	1 396
Kunsten, amusement en recreatie	2 839	843	297
Overige diensten	6 987	2 228	319
Totaal	18 731	19 712	1 052

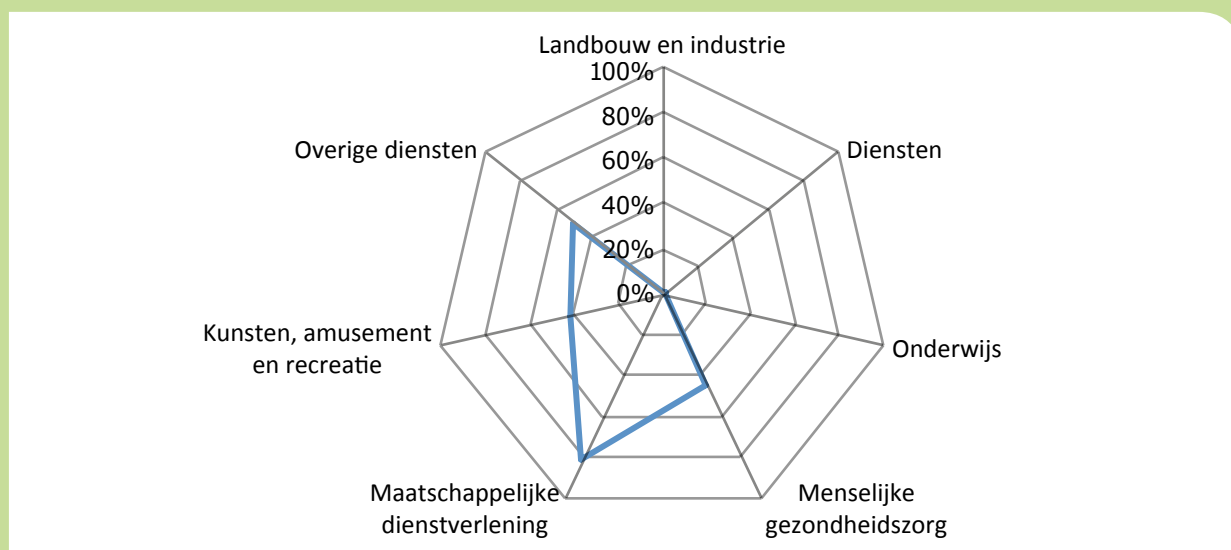
Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

De analyse hierboven levert elementen voor een antwoord op de vraag wat de drukst beoefende activiteitsdomeinen bij de izw's zijn. Daaruit blijkt dat bijna twee derde van de izw's actief is in de takken 'overige diensten' en 'maatschappelijke dienstverlening'. Maar de bijdrage aan de totale toegevoegde waarde van de izw's is het hoogst in de 'menselijke gezondheidszorg' en de 'maatschappelijke dienstverlening'.

Een interessant vraagstuk is ook dat van de bijdrage van de izw's aan de totale toegevoegde waarde van de bedrijfstakken waarin zij actief zijn. Anders gezegd: wat is het relatieve gewicht van de izw's binnen de diverse economische bedrijfstakken? In de tak 'maatschappelijke dienstverlening' spelen zij een belangrijke rol. In 2010 droegen ze voor 81% bij aan de creatie van de totale toegevoegde waarde in deze bedrijfstak. De bijdrage van de izw's in termen van toegevoegde waarde is ook aanzienlijk in de bedrijfstakken 'overige diensten' (50%), 'menselijke gezondheidszorg' (44%) en 'kunsten, amusement en recreatie' (42%).

Grafiek 2 – Aandeel van de izw's in de totale toegevoegde waarde volgens bedrijfstak in 2010(*)

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

De belangrijke plaats die de izw's innemen in de maatschappelijke dienstverlening en de menselijke gezondheidszorg houdt verband met het feit dat in die takken veel instellingen actief zijn met een aanbod van diensten die grotendeels door de overheid worden gefinancierd. Het deel dat handelt over de middelen van de izw's komt hierop terug.

Het wekt geen verbazing dat de bijdrage van de izw's aan de toegevoegde waarde in de landbouw en industrie, de (overige) diensten en het onderwijs laag is, met percentages van respectievelijk 0,3%, 1,5% en 1,9%. Bij de organisaties die zijn opgenomen in 'landbouw en industrie' gaat het vooral om beschutte werkplaatsen.

2.2 Bestedingen van de izw's

Dit onderdeel is gewijd aan de bestedingen van de izw's. De analyse is gebaseerd op een vergelijking met de uitgavenstructuur bij niet-financiële vennootschappen die geen izw zijn⁶. In het vervolg van dit document worden zij soms simpelweg 'vennootschappen' genoemd.

2.2.1 Lopende uitgaven van de izw's

De lopende uitgaven kunnen in twee categorieën worden opgesplitst. Aan de ene kant zijn er de productiekosten: intermediair verbruik, bezoldigingen, afschrijvingen of verbruik van vaste activa en netto belastingen (belastingen min subsidies) op de productie. Aan de andere kant zijn er de andere lopende uitgaven: lopende overdrachten, belastingen op inkomen en vermogen, en de lasten verbonden met vermogen (vooral betaalde interesten en in voorkomend geval ook betaalde dividenden).

Uit tabel 3 blijkt dat de structuur van de lopende uitgaven van verenigingen anders is dan die van niet-financiële vennootschappen die geen izw zijn. In 2010 vertegenwoordigen de productiekosten 95% van de lopende uitgaven van de izw's, tegenover slechts 87% voor de vennootschappen. Een verklaring voor dit verschil is de nagenoeg volledige afwezigheid van door de izw's gestorte inkomsten uit vermogen, een post die bij de vennootschappen ongeveer 11% van de lopende uitgaven uitmaakt. Ook na aftrek van de dividenden die zijn uitbetaald (izw's keren geen dividenden uit) liggen bij de vennootschappen de uitgaven in de vorm van een kapitaalvergoeding relatief hoger dan bij de izw's. Dat is te verklaren doordat bij de vennootschappen vaker dan bij de izw's een beroep wordt gedaan op bankkredieten.

Tabel 3 – Structuur van de lopende uitgaven bij izw's in 2010, in vergelijking met de andere vennootschappen (in percentage van de totale lopende uitgaven)

	Izw's	Niet-financiële vennootschappen (zonder izw's)
Productiekosten	95,4%	86,7%
Betaalde inkomsten uit vermogen	1,4%	10,8%
<i>p.m. zonder uitgekeerde dividenden</i>	<i>1,4%</i>	<i>3,6%</i>
Lopende overdrachten	1,5%	0,6%
Belastingen en sociale bijdragen	1,8%	1,9%
Totaal lopende uitgaven	100%	100%

Bron: INR

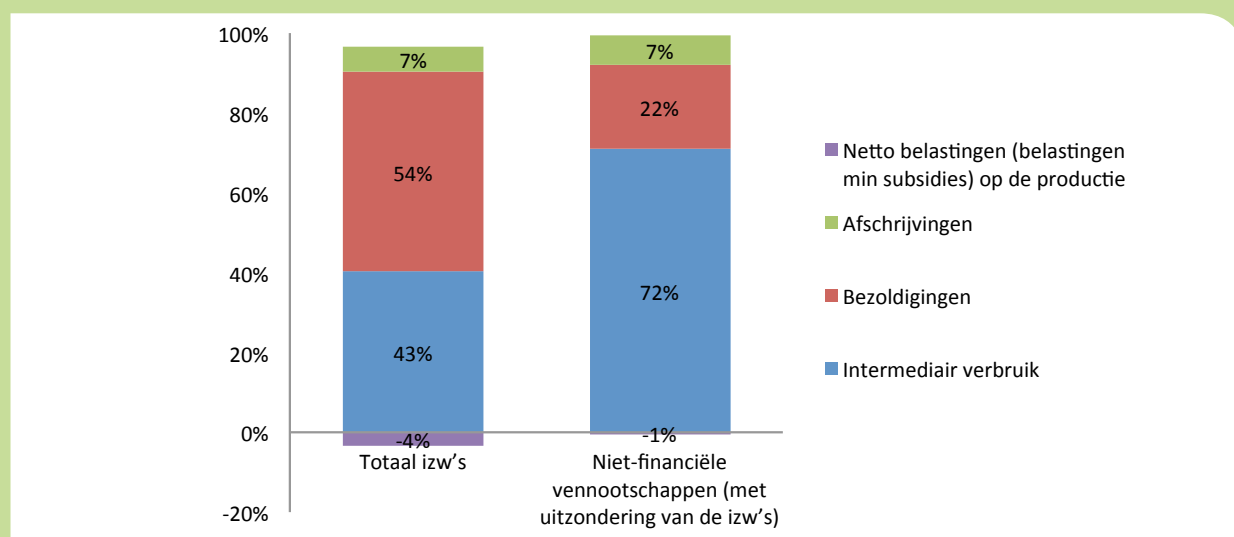
⁶ In de nomenclatuur van de nationale rekeningen worden bedoeld: de vennootschappen (behalve de izw's) die zijn opgenomen in de sector met de niet-financiële vennootschappen.

Een ander verschil betreft de lopende overdrachten, waarin de giften in speciën en in natura zijn opgenomen. De izw's besteden daar een relatief groter deel van hun lopende uitgaven aan dan niet-financiële vennootschappen die niet het statuut van een izw hebben. Voor de izw's bedragen de lopende overdrachten 1,5% van hun totale lopende bestedingen, terwijl dezelfde post voor de vennootschappen beperkt blijft tot 0,6% van het totaal.

2.2.2 De productiekosten van de izw's

De productiekosten vormen veruit de belangrijkste post in de lopende uitgaven, zowel voor de izw's als voor de andere vennootschappen. Uit grafiek 3 blijkt dat de aard van die kosten verschilt al naargelang het om een izw dan wel om een 'traditionele' vennootschap gaat. De structuur van de productiekosten van de izw's toont het arbeidsintensieve karakter van hun productie aan: in 2010 maken bezoldigingen van werknemers gemiddeld 54% van hun productiekosten uit, en bij de vennootschappen slechts 22%. We moeten hierbij onderstrepen dat dit aandeel verschilt naargelang van de bedrijfstak van de betrokken izw's (zie tabel 4). Zo ligt het cijfer erg hoog in de maatschappelijke dienstverlening (71%). Met 59% van de totale productiekosten vormen de bezoldigingen van izw-werknemers ook een belangrijke uitgavepost in de sector 'landbouw en industrie'. De verklaring is te vinden in het bijzondere profiel van de izw's die hier de populatie uitmaken: het gaat hoofdzakelijk om beschutte werkplaatsen, die als kenmerk hebben dat ze zich specialiseren in producten met minder toegevoegde waarde en die bijzonder arbeidsintensief zijn, met gemiddeld weinig gekwalificeerde werknemers: textiel, de fabricatie van courante handgemaakte producten, elektronisch montagewerk enz. Daartegenover staan de izw's die bij 'overige diensten' zijn ondergebracht: daar maken de bezoldigingen slechts 37% van de productiekosten uit.

Grafiek 3 – Samenstelling van de productiekosten van de izw's in 2010, vergeleken met andere niet-financiële vennootschappen (in percentage van de totale productiekosten)

Bron: INR

Het intermediair verbruik staat bij de productiekosten van izw's op de tweede plaats wat belang betreft: in 2010 is dat goed voor 43%. Dat cijfer ligt gevoelig lager dan de 72% die werd genoteerd bij de niet-financiële vennootschappen die niet het izw-statuuut hebben.

Een ander, minder uitgesproken verschil tussen de izw's en de andere vennootschappen vinden we bij de netto belastingen (belastingen min subsidies) op de productie. Bij de 'traditionele' vennootschappen zijn de subsidies voor de productie maar lichtjes hoger dan de belastingen op de productie, waardoor deze twee posten met elkaar in evenwicht zijn⁷. Dat is niet het geval voor de izw's: zij krijgen klaarblijkelijk meer subsidies dan dat ze belastingen betalen op hun productie. Dat is met name het geval in de bedrijfstak 'landbouw en industrie', waarin de meeste beschutte werkplaatsen zijn opgenomen. Zij krijgen voor de werkgelegenheid die ze aanbieden overheidssteun, en die wordt in de nationale rekeningen als 'subsidies voor de productie' opgenomen.

Tabel 4 – Samenstelling van de productiekosten van de izw's per bedrijfstak in 2010^(*)

(in percentage van de totale productiekosten per bedrijfstak)

	Intermediair verbruik van goederen en diensten	Bezoldiging van werknemers	Verbruik van vaste activa	Netto belastingen op de productie
Landbouw en industrie	57%	59%	7%	-23%
Diensten	46%	51%	9%	-5%
Onderwijs	37%	54%	8%	1%
Menselijke gezondheidszorg	45%	52%	6%	-3%
Maatschappelijke dienstverlening	27%	71%	8%	-6%
Kunsten, amusement en recreatie	46%	43%	11%	1%
Overige diensten	58%	37%	4%	1%
Totaal van de izw's	43%	54%	7%	-4%
Pro memoria: niet-financiële vennootschappen (zonder de izw's)	72%	22%	7%	-1%

Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken staat als bijlage aan het eind van dit document.

⁷ De belastingen op de productie omvatten de belastingen en taksen die de vennootschappen en izw's moeten betalen omdat ze goederen en diensten produceren. Het gaat vooral om de onroerende voorheffing, verkeersbelasting en milieutaksen. De subsidies voor de productie bestaan vooral uit tewerkstellingssubsidies (sociale Maribel, belastingvermindering op de bedrijfsvoorheffing, dienstencheques...).

2.2.3 De investeringsuitgaven van de izw's

De investeringsuitgaven gaan over wat gemeenzaam wordt genoemd de investeringen in vaste activa. Dat zijn de activa die worden geproduceerd en gebruikt bij het productieproces, zoals de gebouwen, de machines en andere uitrusting, en ook computerprogramma's. De investeringsuitgaven van de izw's bedragen in 2010 2,5 miljard euro, of 3,6% van de totale investeringsuitgaven in de Belgische economie. Dit percentage ligt lager dan wat men bekomt als men de relatieve bijdrage van de izw's aan de totale toegevoegde waarde in België bekijkt (4,5%). Dat is nog meer uitgesproken het geval als men vergelijkt met de totale gesalarieerde arbeid (11,5%). Het beperkte niveau van de investeringsuitgaven van de izw's is een tegenhanger van wat hierboven al werd aangegeven: de verenigingssector is arbeidsintensief en weinig kapitaalintensief.

De kapitaalintensiteit kan worden omschreven als de verhouding tussen de uitgaven in kapitaal en de arbeid in een bepaalde tijdsspanne. Tabel 5 vergelijkt deze verhouding voor de verenigingen en de 'traditionele' vennootschappen. Het is niet verrassend dat de kapitaalintensiteit van de izw's onder het niveau ligt van de vennootschappen die geen izw's zijn. Het investeringsbedrag per gesalarieerde werknemer ligt daar twee keer hoger dan bij de izw's.

Tabel 5 – Investeringsuitgaven en kapitaalintensiteit van de izw's in 2010

	Investerings (in miljoenen euro)	Gesalarieerde werkgelegenheid (in duizendtallen)	Kapitaalintensiteit (in duizenden euro per gesalarieerde werknemer)
Totaal van de izw's	2 537	447	5,7
Niet-financiële vennootschappen (met uitzondering van de izw's)	37 750	3 311	11,4

Bron: INR

2.3 Middelen van de izw's

2.3.1 Herkomst van de middelen van de izw's

Voor alle izw's samen komen de opbrengst van de verkopen en de lopende overdrachten voor het grootste deel van de openbare sector (51%). Op de tweede plaats komen de huishoudens die bijdragen aan de middelen van de izw's (26%). De rest komt van vennootschappen, izw's en het buitenland.

Tabel 6 – Herkomst van de middelen van de izw's volgens bedrijfstak in 2010(*)*(in percentage van de totale middelen per bedrijfstak)*

	Vennootschappen, izw's en buitenland	Overheid	Huishoudens	Totaal
Landbouw en industrie	77 %	2 %	21 %	100 %
Diensten	77 %	6 %	17 %	100 %
Onderwijs	33 %	42 %	25 %	100 %
Menselijke gezondheidszorg	3 %	78 %	20 %	100 %
Maatschappelijke dienstverlening	12 %	55 %	33 %	100 %
Kunsten, amusement en recreatie	32 %	30 %	38 %	100 %
Overige diensten	32 %	34 %	33 %	100 %
Totaal van de izw's	23 %	51 %	26 %	100 %

Bron: INR.

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

Tabel 6 laat zien dat er naargelang van de bedrijfstak een zekere diversiteit is wat de herkomst van de middelen van de izw's betreft.

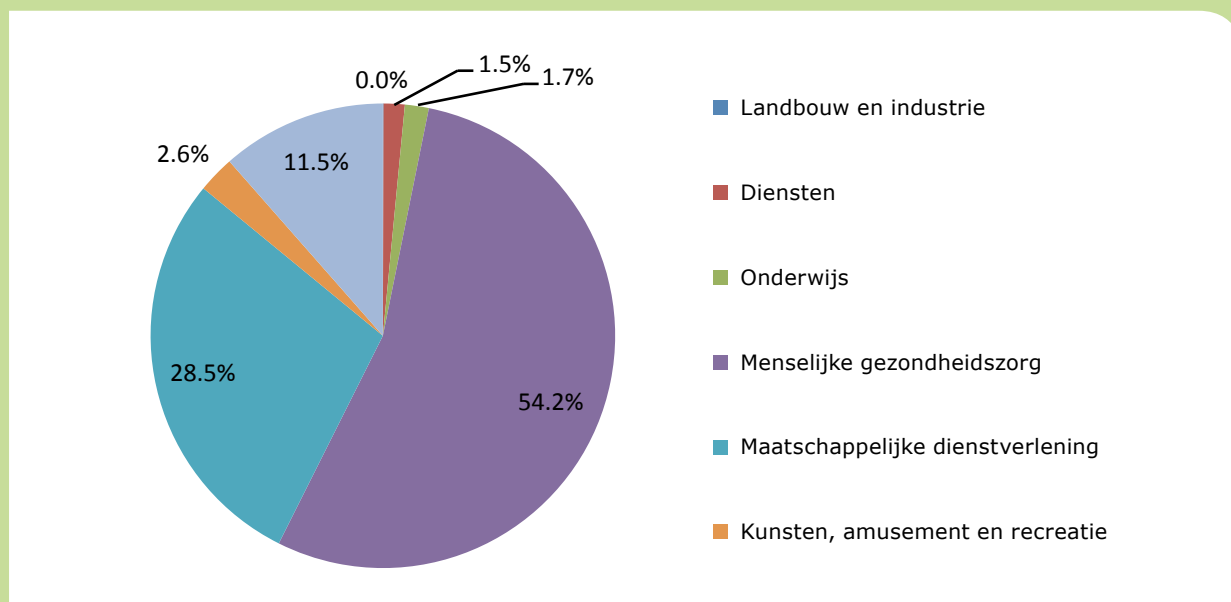
Het gewicht van de overheidsfinanciering in de middelen van de izw's is in de bedrijfstak 'menselijke gezondheidszorg' het grootst (78%). Ook de izw's in de sectoren 'maatschappelijke dienstverlening' en 'onderwijs' steunen sterk op middelen van de overheid. Daartegenover staan de bedrijfstakken die traditioneel commercieel van aard zijn, zoals 'landbouw en industrie' en 'diensten'. De belangrijkste herkomst van hun middelen is te vinden bij de ondernemingen, andere izw's en in het buitenland. We onderstrepen ook nog dat in de bedrijfstakken 'maatschappelijke dienstverlening', 'kunsten, amusement en recreatie' en 'overige diensten' de relatieve bijdrage van de huishoudens het grootst is, met percentages die tot meer dan 30% van de totale middelen gaan.

2.3.2 De overheidsfinanciering van de izw's

De analyse hierboven vertrekt van het perspectief van de izw's en bekijkt in detail wat het gewicht is van de overheidsfinanciering in de totale middelen en volgens de diverse bedrijfstakken. Een andere invalshoek is een analyse van de verdeling van de totale overheidsfinanciering in de izw's onder de vorm van de aankopen van goederen en diensten en de lopende overdrachten. Het is interessant vast te stellen dat in 2010 een groot deel van de financiële overheidssteun voor izw's bestemd is voor de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' (54%) en 'maatschappelijke dienstverlening' (29%).

Met 11% overheidsmiddelen staat de bedrijfstak 'overige diensten' op de derde plaats bij de sectoren die overheidssteun genieten. We herinneren eraan dat deze bedrijfstak het geheel van organisaties omvat die als belangrijkste activiteit hebben het behartigen van de belangen van bepaalde groepen of het verspreiden van hun ideeëngoed bij een breed publiek (cf. supra).

Grafiek 4 – Verdeling van de overheidsfinanciering van izw's⁸ tussen de bedrijfstakken in 2010^(*)
(in percentage van de totale overheidsfinanciering van izw's)

Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

Het belang van de overheidsfinanciering kan tot slot ook worden gemeten middels de verhouding tussen de overheidsfinanciering en de totale productiekosten. Daaruit blijkt dat in de bedrijfstak 'menselijke gezondheidszorg' de overheidsfinanciering het hoogst is. De izw's in de gezondheidssector (met name de ziekenhuizen) hebben ook nog relatief grote andere kosten, naast de productiekosten, voor de aanschaf van hun uitrusting en medisch materiaal. Dat kan een verklaring bieden voor de vaststelling dat zij relatief meer subsidies krijgen. In deze bedrijfstak is de overheidsfinanciering overigens nauw verbonden met de prestaties waarvan het bedrag de kosten van de salarissen en het onroerend kapitaal dekt.

Daartegenover staan de izw's die zijn opgenomen in de bedrijfstakken 'landbouw en industrie' en 'diensten': hun overheidssubsidies per entiteit productiekosten zijn relatief laag.

⁸ In termen van aankopen van goederen en diensten door de overheid bij de izw's en van lopende overdrachten die een openbare herkomst hebben.

Tabel 7 – Belang van de overheidsfinanciering van de izw's voor de diverse bedrijfstakken in 2010(*)

	Verkoop aan de overheid en lopende overdrachten met publieke middelen (in miljoenen euro)	Productiekosten (in miljoenen euro)	Verkoop aan de overheid en lopende overdrachten met publieke middelen, per eenheid productiekosten
Landbouw en industrie	9	409	2%
Diensten	270	4 508	6%
Onderwijs	306	712	43%
Menselijke gezondheidszorg	9 980	12 566	79%
Maatschappelijke dienstverlening	5 255	7 743	68%
Kunsten, amusement en recreatie	473	1 474	32%
Overige diensten	2 114	5 243	40%
Totaal van de izw's	18 407	32 655	56%

Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

2.4 Gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's

Dit onderdeel is gewijd aan een gedetailleerde analyse van indicatoren in verband met de werkgelegenheid, zoals de netto creatie van werkgelegenheid, het uurloon en het aantal werkuren per gesalarieerde werknemer in de verenigingssector.

De productie van de izw's, die in 2010 4,5% van de totale productie van de Belgische economie uitmaakt, is goed voor 11,9% van de binnenlandse gesalarieerde werkgelegenheid. De sector is dan ook een belangrijke werkverschaffer. In dit luik bekijken we de evolutie van de gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's tussen 2009 en 2010 en analyseren vervolgens de aard van de werkgelegenheid bij deze organisaties.

De vorige editie van dit rapport, gepubliceerd in 2011, wees reeds op de krachtige tendens bij de izw's om werkgelegenheid te creëren. De analyse gaf aan dat tussen 2000 en 2008 de *gecumuleerde* stijging van de gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's 38% bedroeg, terwijl dat in dezelfde periode in de rest van de economie maar 7% was. De meer recente gegevens over de jaren 2009 en 2010 laten zien dat deze dynamiek bij de izw's is gebleven, ondanks de moeilijke situatie op de Belgische arbeidsmarkt. In 2010 zijn bij de verenigingen zowat 15 900 bijkomende arbeidsplaatsen gecreëerd, wat neerkomt op een jaarlijkse groei van 3,7%, terwijl in de rest van de economie de gesalarieerde werkgelegenheid nagenoeg op hetzelfde niveau bleef steken.

Opmerkelijk is ook de vaststelling dat met uitzondering van de bedrijfstak 'landbouw en industrie', waar de werkgelegenheid is gedaald, het fenomeen van de bijkomende arbeidsplaatsen zich over alle bedrijfstakken waarin izw's actief zijn, heeft verspreid. In de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' is de werkgelegenheid het hoogst, met respectievelijk 146.700 en 163.600 gesalarieerde werknemers in de izw's in 2010. Deze twee takken staan samen in voor bijna 70% van de totale gesalarieerde werkgelegenheid in de izw's. Het is ook in deze takken dat de dynamiek in 2010 het meest uitgesproken was, met groeipercentages van respectievelijk 4,1% en 5,8%. De werkgelegenheid in de bedrijfstakken 'onderwijs' en 'overige diensten' bleef niet achter: er was ook daar een gunstige evolutie, met jaarlijkse groeipercentages van respectievelijk 3,8% en 2,2%.

Tabel 8 – Werkgelegenheid in de izw's per bedrijfstak(*)

	Gesalarieerde werkgelegenheid in 2010 (in duizenden eenheden)	Netto creatie van gesalarieerde werkgelegenheid in 2010	
		(in duizenden eenheden)	in groei-percentage t.o.v. 2009
Landbouw en industrie	10,3	-0,9	-8,0 %
Diensten	61,7	0,8	1,2 %
Onderwijs	8,9	0,3	3,8 %
Menselijke gezondheidszorg	146,7	5,8	4,1 %
Maatschappelijke dienstverlening	163,6	9,0	5,8 %
Kunsten, amusement en recreatie	16,0	0,0	0,3 %
Overige diensten	39,5	0,9	2,2 %
Totaal van de izw's	446,5	15,9	3,7 %
<i>Pro memoria: de rest van de economie</i>	<i>3 310,8</i>	<i>9,1</i>	<i>0,3 %</i>

Bron: INR

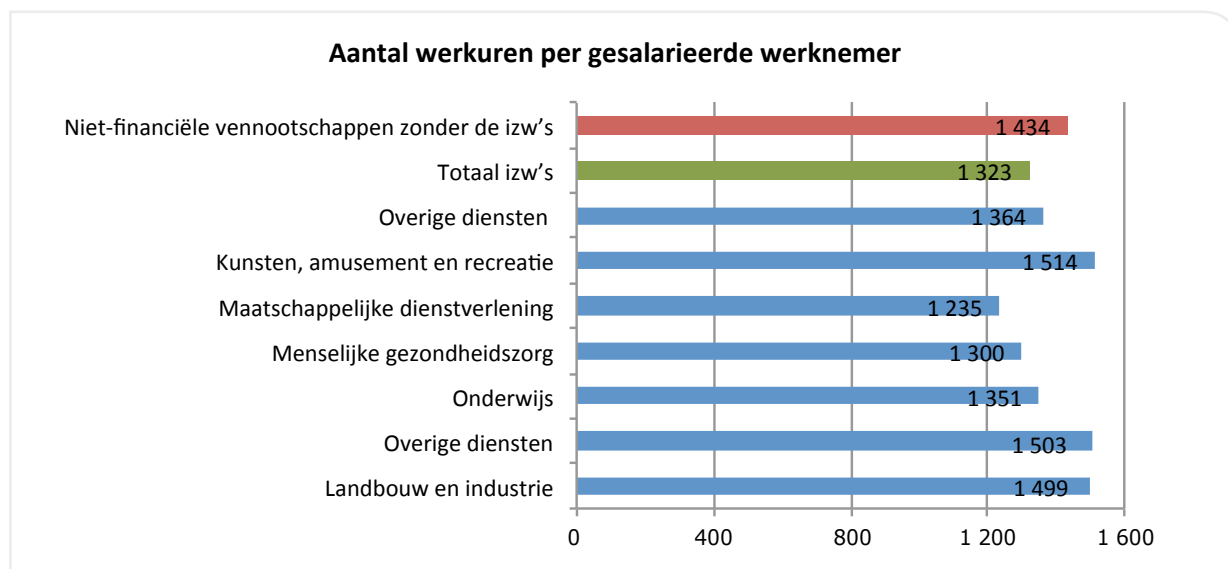
* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

De izw's zorgen duidelijk voor de creatie van werkgelegenheid in België. Maar wat is de aard van dat werk? Aan de hand van een selectie van enkele indicatoren buigen we ons in wat volgt over deze vraag. Volmaakt zijn deze indicatoren niet, laat staan exclusief, en nog minder zijn ze exhaustief. Ze maken het wel mogelijk om het beeld van de izw's dat hier wordt geschetst aan te vullen.

De werkgelegenheid waar we het in deze studie over hebben, houdt geen rekening met de vraag of het gaat om voltijds of deeltijds werk. We hebben het hier niet over wat gewoonlijk 'voltijdse equivalenten' wordt genoemd.

De eerste indicator die we in rekening brengen, betreft het gemiddelde aantal werkuren per gesalarieerde werknemer. Zoals grafiek 5 laat zien, ligt dat gevoelig lager in de izw's als we het vergelijken met het gemiddelde aantal uren per gesalarieerde werknemer dat men bekomt als we de Belgische economie als geheel bekijken (alle sectoren door elkaar). Hieruit blijkt dat deeltijds werk (vrijwillig of onvrijwillig) vaker voorkomt in de izw's. We moeten dit gegeven nuanceren: het maskeert een structureel effect dat nauw verbonden is met de bedrijfstakken waarin de izw's in hoofdzaak actief zijn. Zoals hierboven al is aangestipt, is dat vooral in de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening'. Nu blijkt dat het gemiddelde aantal uren dat werknemers in deze bedrijfstakken presteren, onder het niveau ligt van de andere takken van de economie, wat ook de entiteit is die in beschouwing wordt genomen (izw's of 'traditionele' vennootschappen)⁹. Met andere woorden: een verklaring voor het geringere gemiddelde aantal werkuren per werknemer in de izw's is te vinden in het gegeven dat de izw's in meerderheid actief zijn in bedrijfstakken die in het algemeen worden gekenmerkt door arbeidsvolumes per werknemer die onder het nationale gemiddelde liggen.

Grafiek 5 – Indicatoren in verband met de werkgelegenheid in de izw's(*) in 2010

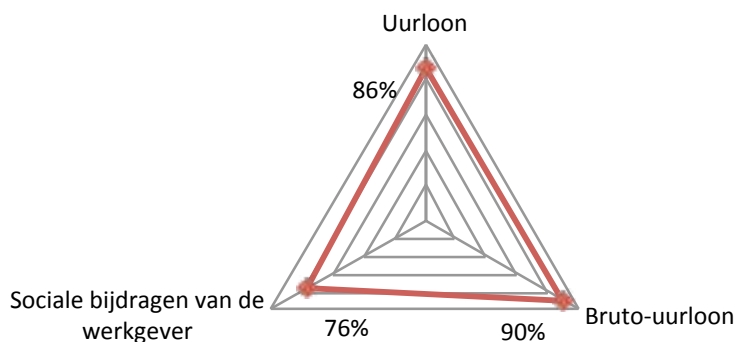

Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

⁹ In de satellietrekening van de izw's wordt het arbeidsvolume berekend op grond van een aanname: men gaat ervan uit dat op het niveau van elke bedrijfstak het gemiddelde aantal uren per werknemer hetzelfde is in de verenigingen als in de andere vennootschappen (die geen vzw's zijn). Dat komt omdat men niet beschikt over gegevens in verband met het aantal gepresteerde uren per werknemer specifiek voor de izw's in de sector van de niet-financiële vennootschappen.

Relatief uurloon en zijn samengestelde delen
(uurloon in de izw's uitgedrukt in percentage van het uurloon in de rest van de economie)

Bron: INR

De tweede indicator die in rekening wordt gebracht, is die van het gemiddelde uurloon in de izw's. Dat ligt lager dan in de rest van de economie. De grootteorde van het verschil bedraagt 14%. Deze kloof met het gemiddelde salaris in de rest van de economie wordt echter herleid tot 10% als men het bruto-uurloon bekijkt. Het uurloon omvat namelijk twee samenstellende delen: het bruto-uurloon (dat de gesalarieerde ontvangt vóór het betalen van belastingen en de eigen sociale bijdragen) en de patronale sociale bijdragen. Die laatste liggen bij de izw's in verhouding lager dan wat de ondernemingen die niet tot de izw's behoren gemiddeld betalen: izw's betalen ongeveer 76% van dat bedrag.

Hieruit besluiten dat de kwaliteit van de werkgelegenheid systematisch lager ligt bij de izw's dan in de andere sectoren van de economie zou te ver gaan. Zo bevat de satellietrekening geen gegevens over het al dan niet vrijwillige karakter van het grotere aandeel aan deeltijds werk. De beschikbare gegevens doen vermoeden dat het geringere arbeidsvolume een algemeen kenmerk lijkt te zijn van de bedrijfstakken waarin de izw's in de eerste plaats actief zijn. Ook de vaststelling dat het uurloon er lager ligt, wordt deels verklaard doordat men bij de izw's een grotere concentratie vindt aan minder goed betaald werk en dat er vaker een beroep wordt gedaan op wettelijke regelingen om de patronale sociale bijdragen te verlichten.

3. DE GEWESTELIJKE DIMENSIE VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S

De uitgave voor 2012 van de satellietrekening van de izw's die het INR publiceerde en waarop deze studie is gebaseerd, werd voor het eerst uitgebreid met statistieken in verband met de gewestelijke dimensie van de sector van de izw's in België. Die reiken drie gewestelijke indicatoren aan: het aantal izw's, de gesalarieerde werkgelegenheid die ze verschaffen en de bezoldigingen van werknemers die ze voortbrengen. In dit onderdeel becommentariëren we deze indicatoren.

De populatie van de izw's is als volgt verdeeld over de drie gewesten van het land: 4 709 in Brussel (26% van het totaal), 6 452 in Vlaanderen (35,6%) en 6 957 in Wallonië (38,4%).

Als we niet naar het loutere aantal izw's kijken, maar naar de werkgelegenheid die ze verschaffen, is het beeld anders: dan valt het aandeel van de Brusselse izw's terug op 14% van de totale werkgelegenheid in de izw's van ons land. Hieruit blijkt dat Brussel een relatief hoog aantal izw's telt, maar dat ze gemiddeld kleiner zijn (wat het gemiddelde aantal werknemers per izw betreft). Daartegenover staat dat de izw's in Vlaanderen groter zijn, want hun aandeel in de izw-werkgelegenheid voor het geheel van het land bedraagt 59,4%. 26,6% van de totale werkgelegenheid bij izw's is te vinden in Wallonië.

Hier kan worden gewezen op twee opvallende elementen ter verklaring. Zoals we verder nog zullen zien, is er op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een opvallende aanwezigheid van izw's die de belangen van bepaalde groepen behartigen of hun ideeëngoed uitdragen. Dat houdt verband met het bijzondere statuut van Brussel als Europese hoofdstad. Deze izw's zijn relatief klein. Aan de andere kant zijn de izw's in Vlaanderen relatief omvangrijk in veel bedrijfstakken en vooral in de gezondheidszorg, met ziekenhuisinstellingen die een aanzienlijke omvang hebben.

Tabel 9 – Verdeling van de izw's over de drie gewesten van het land in 2010

	Aantal izw's(*)		Gesalarieerde werkgelegenheid in de izw's (in duizenden eenheden)	
		Relatief aandeel over het hele land		Relatief aandeel over het hele land
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4 709	26,0%	63	14,0%
Vlaams Gewest	6 452	35,6%	265	59,4%
Waals Gewest	6 957	38,4%	119	26,6%
Totaal over het hele land	18 118	100%	447	100%

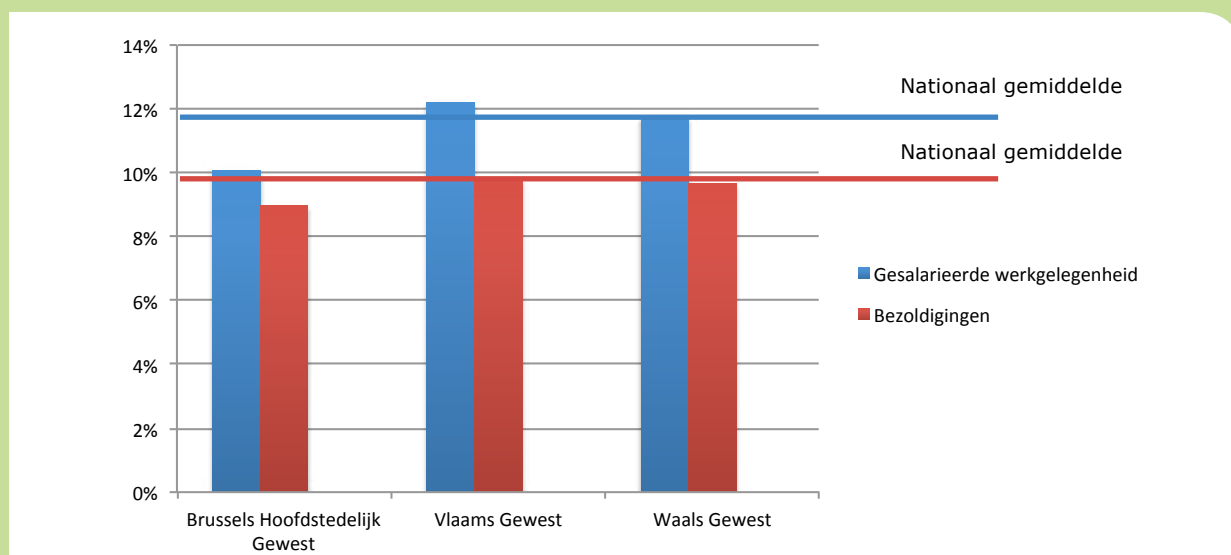
Bron: INR

(*) De populatie die hieronder valt, blijft strikt beperkt tot de izw's die gesalarieerd personeel in dienst hebben. De izw's zonder gesalarieerd personeel die hun jaarrekeningen bij de Balanscentrale neerleggen zijn in deze tabel dus niet opgenomen. Daar komt nog bij dat een izw met vestigingen in meer dan één Gewest bij elk van de betrokken Gewesten is meegeteld. Dat verklaart waarom het totale aantal izw's in deze tabel verschilt van dat in tabel 1.

Een andere invalshoek meet het belang van de verenigingssector in de economie van elk gewest. Om dat te doen kan men de werkgelegenheid die de izw's in een gewest verschaffen, uitdrukken in een percentage van de gesalarieerde werkgelegenheid in dat gewest.

Grafiek 6 – Belang van de izw's in de economie van elk gewest

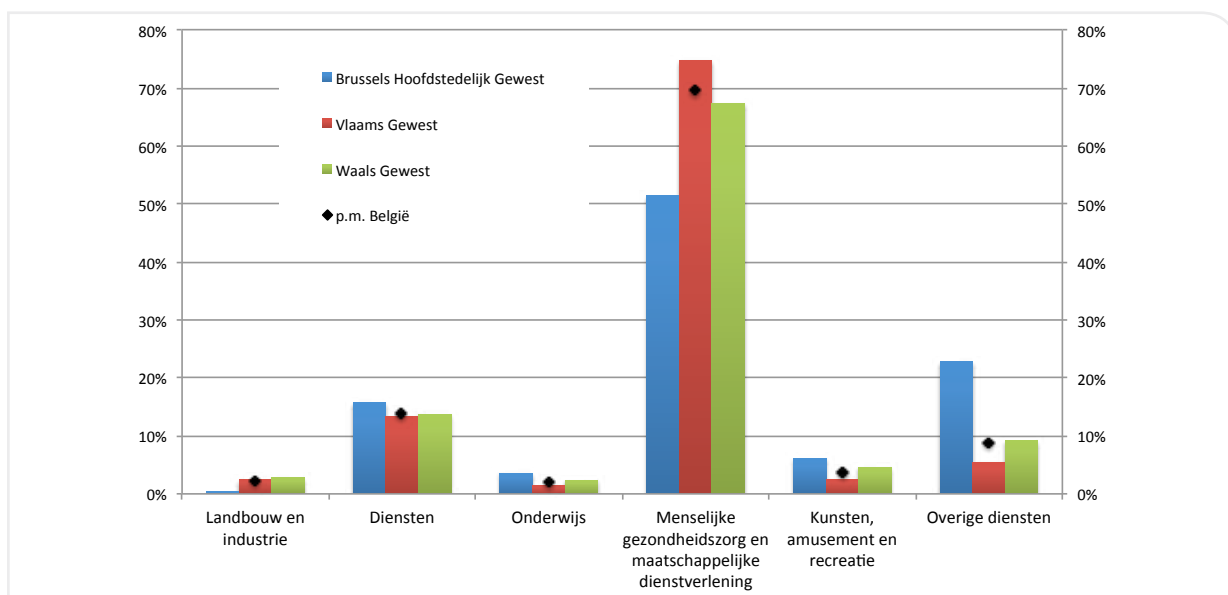
(aandeel van de izw's in de totale werkgelegenheid en bezoldigden per gewest - 2010)

Bron: INR

Hieruit blijkt dat het gewicht van de izw's in de economie iets groter is in het Vlaams Gewest dan in de twee andere gewesten: 12,2% van de gesalarieerde werkgelegenheid in Vlaanderen wordt geleverd door de izw's, tegenover 11,7% in het Waals Gewest en 10,1% in Brussel. Het relatief zwakke gewicht van de izw's in Brussel blijkt ook als we kijken naar de loonmassa: de salarissen betaald door de izw's zijn er goed voor 9% van het geheel, tegenover 9,7% (Waals Gewest) en 9,8% (Vlaams Gewest) in de twee andere gewesten.

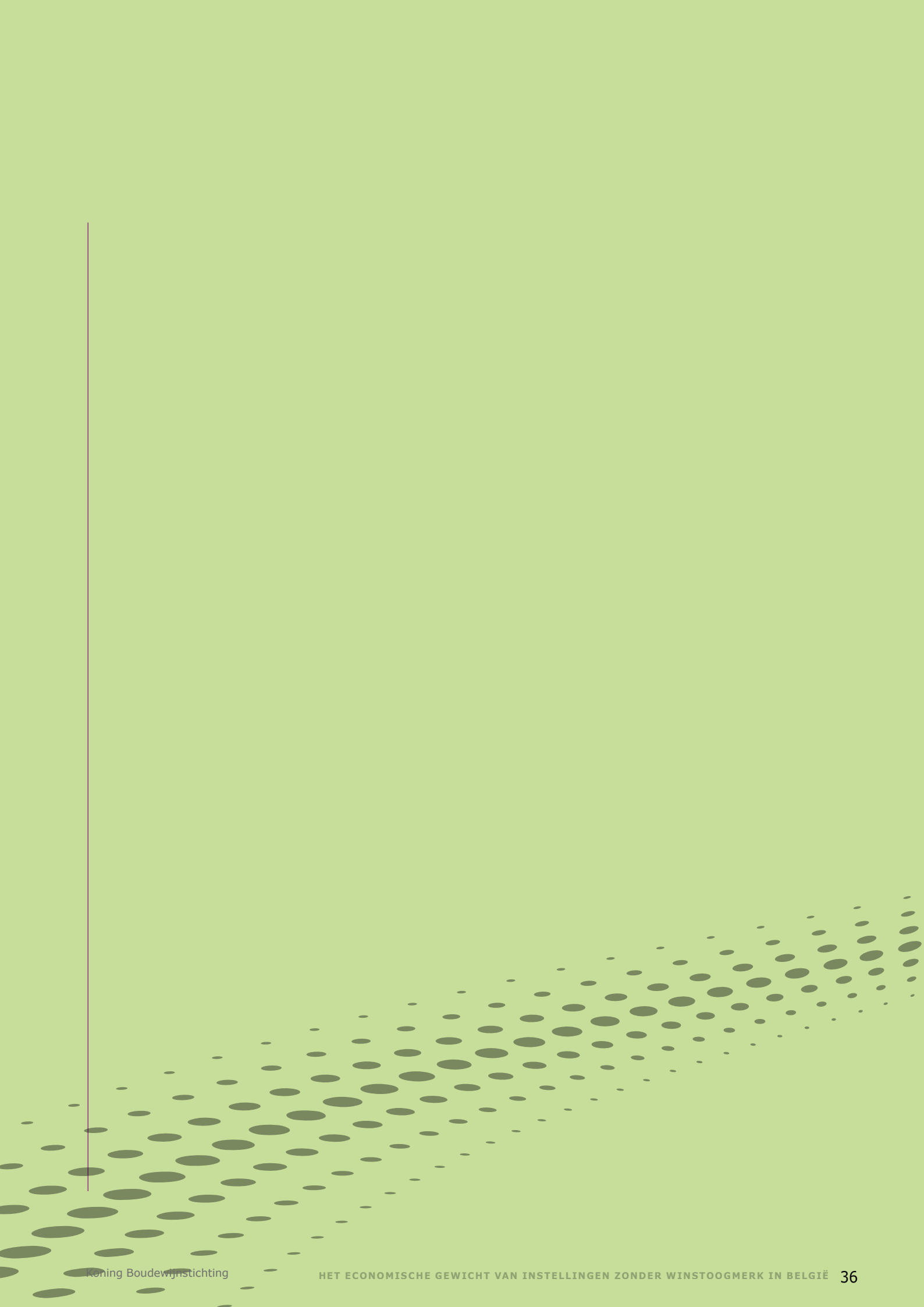
Grafiek 7 – Werkgelegenheid van de izw's per gewest, ingedeeld volgens bedrijfstakken^(*)
(aandeel van elke bedrijfstak in de totale werkgelegenheid bij izw's in het gewest – 2010)

Bron: INR

* Een beknopte opsomming van de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken gaat als bijlage bij dit document.

Als we de structuur van de activiteiten van de izw's in elk van de drie gewesten nader bekijken, zien we in elk van de drie het overwegende belang van de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'diensten' op het vlak van werkgelegenheid. Op te merken valt dat deze tak in Vlaanderen nog belangrijker is dan in de twee andere gewesten: bijna drie kwart van de werkgelegenheid bij izw's in Vlaanderen is daar geconcentreerd, tegenover 67% in Wallonië en 51% in Brussel. De diensten (met name handel, horeca, transport en immobiëlen) zijn in de drie landsgedeelten op een erg gelijkaardige manier vertegenwoordigd: ongeveer 15% van de werkgelegenheid in de izw's is in elk van de drie gewesten daar gelegen. We merken nog op dat Brussel op het vlak van werkgelegenheid in de izw's een groter aandeel heeft in de bedrijfstak 'overige diensten'. We herhalen dat daar met name organisaties onder ressorteren die de belangen van bepaalde groepen behartigen of die opkomen voor hun ideeëngoed. Deze organisaties hebben door de aard van hun activiteiten de neiging om zich in Brussel te vestigen: behalve de nationale is dat ook de Europese hoofdstad. Meer dan 20% van de werkgelegenheid bij de izw's gevestigd in Brussel wordt verschaft door dergelijke organisaties, tegenover slechts 9% in het Waals Gewest en 5% in Vlaanderen.

BESLUIT

Het hergroeperen van de economische gegevens over de instellingen zonder winstoogmerk in één set van geïntegreerde rekeningen maakt het mogelijk het belang van de sector van de izw's in België te meten. Aan de hand van een analytische lezing van de satellietrekening van de izw's schetst dit document de belangrijkste kenmerken van de sector.

Ondanks nieuwe informatiebronnen en de aanpassing van de methodologie bij de uitwerking van de uitgave voor 2012 blijken de belangrijkste lessen die in het vorige rapport naar voren kwamen inzake de satellietrekening van de izw's te worden bevestigd.

Eerst en vooral blijkt dat de izw's een belangrijke actor vormen in het Belgische economische landschap, zowel wat hun bijdrage aan de nationale rijkdom betreft als op het vlak van de creatie van werkgelegenheid. Met een toegevoegde waarde die hoger is dan 5% van het bbp in 2010 draagt de sector van de izw's significant bij aan de creatie van rijkdom in de Belgische economie.

De sector drukt ook duidelijk zijn stempel op een ander domein van de economie: de werkgelegenheid. Dat is een gevolg van een productie die behoorlijk arbeidsintensief is. De sector van de izw's is dan ook een substantiële actor wat werkgelegenheid betreft, met 11,9% van de totale binnenlandse gesalarieerde werkgelegenheid. Het vorige rapport wees ook op de aanhoudende groei van dit aandeel in de periode 2000-2008, dankzij een systematisch grotere aangroei van de werkgelegenheid in de sector van de izw's dan in de rest van de economie. Deze tendens wordt bevestigd voor 2010: ondanks een slabakkende arbeidsmarkt blijft de werkgelegenheid bij de izw's toenemen, waardoor de positie van belangrijke werkgever die de sector in de Belgische economie bezet, nog sterker wordt.

De sector van de izw's omvat een brede waaier aan activiteiten. Het grootste aantal izw's vinden we in de bedrijfstak 'overige diensten', maar de economische activiteit van de sector wordt beheerst door de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening'. De instellingen uit deze twee bedrijfstakken zijn over

het algemeen groter. In een context van een vergrijzende bevolking zouden zij de motor moeten worden van de toekomstige groei van de sector van de izw's in de economie.

De bestedingen van de izw's worden gekenmerkt door het overwicht van de kostenpost 'bezoldigingen'. Dat wijst op een productiestructuur die arbeidsintensiever is dan in de 'traditionele' vennootschappen. Twee andere kenmerken van de structuur van de bestedingen in de izw's zijn: het erg kleine aandeel van de financiële lasten aan de ene kant, en van de negatieve netto belastingen op de productie aan de andere kant. Dat toont het gesubsidieerde karakter van de izw's aan.

De middelen van de izw's komen hoofdzakelijk van de inkomsten uit de verkoop van goederen en diensten, en van lopende overdrachten. Wat de herkomst van de middelen betreft, is het beeld enigszins heterogeen naargelang van de betrokken bedrijfstak. In de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' is de overheidsfinanciering in 2010 goed voor meer dan de helft van de totale middelen van de betrokken izw's, terwijl de middelen in de andere bedrijfstakken overwegend komen van de ondernemingen, de izw's zelf en het buitenland. In absolute termen zijn de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' de belangrijkste begunstigden van overheidsmiddelen.

De voorliggende uitgave is uitgebreid met een luik over de gewestelijke dimensie van de sector van de izw's. De indicatoren die voorhanden zijn beperken zich tot de arbeidsmarkt. Maar als we de werkgelegenheid beschouwen als een indicator van het gewicht van de sector van de izw's in de economie van elk Gewest, dan blijkt dat de izw's relatief bekeken een iets belangrijker plaats innemen in het Vlaams Gewest dan in de twee andere gewesten. Zoals op het nationale niveau maken de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' de belangrijkste activiteiten uit van de izw's, en dat in de drie gewesten van het land, al is dat nog iets meer uitgesproken het geval in Vlaanderen. Als nationale en Europese hoofdstad zien we in Brussel wat werkgelegenheid betreft een groter aandeel voor de bedrijfstak 'overige diensten', met daarin de organisaties die de belangen van bepaalde groepen behartigen en die opkomen voor hun ideeëngoed.

BIJLAGE

Afbakening van de activiteitengroepen

Tabel A1 beschrijft de hoofdactiviteiten binnen de zeven bedrijfstakken die in dit rapport worden onderscheiden. Deze afbakening is nieuw en volgt uit het aannemen (sinds 2011) van de classificatie van de Nace-BEL 2008-activiteiten in de nationale rekeningen. Om coherent te zijn met die rekeningen werd ook de satellietrekening herzien en werd de nieuwe structuur van de bedrijfstakken, die we hieronder voorstellen, ingevoerd.

Tabel A1 - Nieuwe classificatie van de bedrijfstakken van de izw's

	NACE-BEL 2008	
	Secties	Onderverdeling
Landbouw en industrie	A tot F	01-43
Diensten	G tot N	45-82
Handel	G	45-47
Verschaffen van accommodatie, restauratie	I	55-56
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	M	72
Terbeschikkingstelling van personeel	N	78
Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten	N	79
Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	N	82
Overige diensten	H, J tot N	49-81 behalve 55, 56, 72, 78 en 79
Onderwijs	P	85
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	Q	86-88
Menselijke gezondheidszorg	Q	86
Maatschappelijke dienstverlening	Q	87 en 88
Verpleeginstellingen met huisvesting	Q	87
Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting	Q	88
Kunsten, amusement en recreatie	R	90-93
Artistieke en culturele activiteiten	R	90-91
Sport, ontspanning en recreatie	R	92-93
Overige diensten	S	94-96
Verenigingen	S	94
Persoonlijke diensten	S	95-96

Bron: INR

www.kbs-frb.be

Meer info over onze projecten,
evenementen en publicaties vindt u op
www.kbs-frb.be.

Een e-news houdt u op de hoogte.
Met vragen kunt u terecht op
info@kbs-frb.be of 070-233 728
Volg ons op Facebook | Twitter | YouTube

Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21, B-1000 Brussel
02-511 18 40,
fax 02-511 52 21

Giften op onze rekening
IBAN: BE10 0000 0000 0404
BIC: BPOTBEB1
zijn fiscaal aftrekbaar
vanaf 40 euro.

De Koning Boudewijnstichting is een onafhankelijke en pluralistische stichting in dienst van de samenleving. We willen op een duurzame manier bijdragen tot meer rechtvaardigheid, democratie en respect voor diversiteit. De Stichting werd opgericht in 1976 toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Om meer impact te hebben, combineren we verschillende werkmethodes. Jaarlijks steunt de Stichting zo'n 1.500 projecten en burgers die zich engageren voor een betere samenleving. We organiseren debatten over maatschappelijk belangrijke thema's, delen kennis en onderzoeksresultaten via (gratis) publicaties en stimuleren filantropie. We gaan partnerschappen aan met ngo's, onderzoekscentra, ondernemingen en andere stichtingen. En we voeren opdrachten uit op vraag van overheden.

In 2011 werkte de Koning Boudewijnstichting met een startbudget van 30 miljoen euro. Naast ons eigen kapitaal en de belangrijke dotatie van de Nationale Loterij, zijn er de Fondsen van individuen, verenigingen en bedrijven. De Koning Boudewijnstichting ontvangt ook giften en legaten.

De Raad van Bestuur van de Koning Boudewijnstichting tekent de krachtlijnen uit en zorgt voor een transparant beleid. Voor de realisatie doet ze een beroep op een 75 medewerkers. De Stichting werkt vanuit Brussel, maar is actief op Belgisch, Europees en internationaal niveau. In België heeft de Stichting zowel lokale, regionale als federale projecten lopen.

pub n°3143

**Het economische gewicht van instellingen
zonder winst oogmerk in België**
Uitgave 2013